

ник. – М., 2001. – С. 332. **3.** Александров Н.Г. Трудовое правоотношение. – М., 1948. – С. 123–126. **4.** Прилишко С.М., Ярошенко О.М. Цит. праця. – С. 510. **5.** Александров Н.Г. Цит. работа. – С. 126–128. **6.** Пашков А.С., Хрусталева Б.Ф. Обязанность трудиться по советскому трудовому праву. – М., 1970. – С. 144–146. **7.** Ямпольская Ц.А., Венедиктов Н.А. Административно-правовые вопросы укрепления государственной дисциплины. – М., 1955. – С. 19–22. **8.** Трудовой кодекс Российской Федерации от 21 декабря 2001 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2002. – № 1. – Ч. I. – Ст. 3. **9.** Проект Трудового кодексу України (реєстраційний №1108, текст законопроекту до другого читання 2 жовтня 2008 р.) // <http://www.rada.gov.ua>. **10.** Щербина В.І. Трудове право України: Підручник. – К., 2008. – С. 277, 278. **11.** Про Дисциплінарний статут Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 04.09.2008 р., № 373-VI // ВВР України. – 2009. – № 9. – Ст. 114. **12.** Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006 р., №3460-IV // ВВР України. – 2006. – № 29. – Ст. 245. **13.** Про Дисциплінарний статут митної служби України: Закон України від 06.09.2005 р., №2805-IV // ВВР України. – 2005. – № 42. – Ст. 467.

С. С. ВОЛКОВ

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ І ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Анализируются работы ученых, посвященные вопросам интеллектуальной собственности и ее соотношения с коммерческой тайной. Автором дано свое определение коммерческой тайны, определяется цель ее сохранения, вносятся предложения по совершенствованию законодательства Украины в данной сфере.

This article is dedicated to an analysis of the scientific researches on intellectual property and its correlation with the trade secret. Author provides his own definition for the trade secret, define the reason for its privacy, presents recommendations on the improvement of Ukrainian legislation in this filed.

Поняття «комерційна таємниця» відоме давно, але досі його зміст сприймається неоднозначно, оскільки існують різні підходи до його визначення і сприйняття. Проблема визначення цього поняття зумовлена різними галузями правової науки, де це поняття досліджується, а її витоки зумовлені неоднозначним сприйняттям цивільних правовідносин. Так, російські автори надають визначального значення класифікації цивільних правовідносин і при цьому посилаються на римський дигест «назвою речі охоплюються також юридичні відносини і права», але звертають свою увагу лише на законодавчо встановлену класифікацію речей¹. Римське класичне право сприймало речі в широкому значенні². Але неможливо ототожнювати законодавство та правову науку. Дійсно, законодавство диктує загальнообов'язкові правила поведінки, узагальнює відносини, наприклад, навколо житла в окремому кодексі, але існують альтернативні норми, ши-

© ВОЛКОВ Сергій Сергійович – аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

рокі можливості діяти незабороненим способом, отже, в основі правовідносин лежать дії суб'єктів, а не тільки речі тощо. При цьому поняття «комерційна таємниця» лежить в основі різних норм законодавства, звідси його сприйняття в різних площинах.

Тому вважати, що класифікація цивільних правовідносин відбувається за річчю, навколо якої виникли правовідносини, на нашу думку, помилково. Наприклад, навколо однієї і тієї ж речі можуть виникнути зобов'язальні відносини з приводу її купівлі-продажу, щодо відшкодування шкоди, спадкові правовідносини тощо. Отже, називаючи певну річ, фахівці одночасно сприймають її характерні правові ознаки, але не правовідносини між різними суб'єктами, які характеризуються за діями таких осіб. Дійсно, певними особливостями можуть відрізнятися способи фіксації права власності або інших речових прав на річ, зокрема, обов'язок власника у передбаченому законодавством порядку зареєструвати свої права на річ тощо. Але, на нашу думку, неможливо говорити про те, що сам об'єкт диктує характер відносин між суб'єктами. Наприклад, власник авторського права може вчинити різні види договорів щодо розпорядження належним йому правом, включаючи купівлю-продаж, застава, внесення свого права до статутного фонду підприємства тощо.

Деякі автори цитують перелік прав, які пов'язані з інтелектуальною власністю, відповідно до Конвенції 1967 року, що належать до: літературних, художніх і наукових здобутків; виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо і телевізійних передач; винаходів у всіх галузях людської діяльності; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції; інші права, що належать до інтелектуальної власності у виробничий, науковий, літературний і художній галузях.

Потім надається перелік об'єктів права інтелектуальної власності згідно ст. 420 ЦК і робиться пропозиція поділити зазначені об'єкти на групи³. Ці вчені не звертають у своєму дослідженні уваги на відмінності у підходах, наведених у Конвенції, де пропонуються об'єкти інтелектуальної власності разом з правами на захист від недобросовісної конкуренції, а також не встановлюють вичерпного переліку об'єктів інтелектуальної власності. Тобто у наведеному переліку ототожнюються як об'єкти інтелектуальної власності, так і способи її охорони і захисту.

Більше того, в наведеному переліку існує настільки широке поняття – «винаходи у всіх галузях людської діяльності», яким можна охопити будь-яку нову ідею та безпосереднє її втілення в модель тощо. Отже, згідно із зазначеною вище Конвенцією всі оригінальні ідеї мають породжувати і знаходити захист авторських прав, відповідно належати до інтелектуальної власності, але оригінальна ідея щодо якої були вжиті заходи для її збереження у формі надання їй статусу комерційної таємниці, не може ототожнюватися з цими заходами.

Інші вчені вважають суб'єктивні права на комерційну таємницю прирівняними до прав промислової власності (а саме: до прав на захист від недобросовісної конкуренції)⁴. О.О. Кулініч сприймає комерційну таємницю лише як одну із складових інформації з обмеженим доступом⁵. С. Шкляр наголошує, що "...право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю – це суб'єктивне право суб'єкта господарювання, що включає можливість самого суб'єкта господарювання діяти певним чином, а саме визначати склад інформації, що становить ко-

мерційну таємницю, режим її конфіденційності, вживати заходів щодо збереження її секретності, використовувати та розпоряджатися нею тощо; вимагати, щоб зобов'язані особи діяли відповідно до чинного законодавства, не порушували його право; звертатися за захистом до уповноважених державних органів у разі порушення права на комерційну таємницю, зокрема неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці суб'єкта господарювання". Тобто в останньому визначенні домінує не певний об'єкт, а варіанти поведінки суб'єкта господарювання, а щодо об'єкта права на комерційну таємницю, то цей автор не поділяє концепції віднесення комерційної таємниці до об'єктів інтелектуальної власності, оскільки перше поняття він вважає ширшим і не завжди пов'язаним з творчою діяльністю. Загалом така позиція нами поділяється, але вона буде уточнена.

Тому спроба класифікувати об'єкти за відомою градацією одразу наштовхується на явну суперечність. Так, Ю.Л. Бошицький зазначає: якщо літературні і художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, відеограми охороняються законодавством про авторське право і суміжні права, то до об'єктів права промислової власності належать винаходи, корисні моделі і промислові зразки, що захищаються патентним правом, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, виробленої продукції ...»⁶. Тобто дослідник дотримується загальновідомої класифікації, яка має певні вади.

Така класифікація відповідає сучасному законодавству, але не матиме реального застосування на практиці. При такому підході ми дійдемо до того, що винаходи є незалежними об'єктами промислової власності й, таким чином, втратимо авторські права на винахід. Сфера застосування, а саме промислова власність, не може вважатися альтернативою авторському праву, оскільки ці категорії не протилежні, а взаємодоповнюючі. Наприклад, комерційна таємниця може охоплювати новий витвір мистецтва, що належить конкретному суб'єкту господарювання і автору, але зберігається у таємниці до певного моменту, зокрема до виставки, офіційного показу мод тощо. Тому важко погодитися з позицією Ю.В. Носіка, який розцінює комерційну таємницю як самостійний об'єкт цивільного права і допускає можливість передачі права на її використання іншим особам⁷. Така позиція є некоректною, оскільки комерційна таємниця не може відчужуватися іншим особам, адже питання має стояти про відчуження і використання інформації, що входить до комерційної таємниці.

На нашу думку, комерційна таємниця – це цивільно-правовий спосіб забезпечення непоширення певної інформації, який має передбачати комплекс заходів, орієнтований на: встановлення спеціального режиму доступу до відповідної інформації, визначення меж відповідальності осіб, які мають доступ до такої інформації, що має бути відображено у посадових інструкціях, контракті про прийняття на роботу тощо.

Мета збереження комерційної таємниці – досягти комерційного успіху за рахунок усунення недобросовісної конкуренції і перешкодження плагіату. Отже, на думку автора, комерційна таємниця – це не самостійний об'єкт інтелектуальної власності, а лише спосіб досягнення бажаного комерційного успіху, оскільки об'єктом захисту є певна інформація, щодо якої вживаються заходи для застереження її поширення без дозволу уповноважених осіб. Слід зазначити, що не можна всю інформацію щодо діяльності підприємства оголошувати комерційною таємницею, оскільки певна частина такої інформації має бути публічною, яка

підлягає реєстрації, наводиться у рекламі цього підприємства тощо. Тобто з поняттям «комерційна таємниця» має асоціюватися конкретно сформований перелік інформації на певному етапі розвитку господарської діяльності. Слід визнати, що така інформація має властивість застарівати або втрачати властивості комерційної таємниці. Наприклад, автомобільні підприємства тримають в таємниці нові зразки автомобілів до відповідних виставок, щоб досягти комерційного успіху. Так само, інформація про подальший розвиток підприємства на найближчий період, наприклад, переорієнтація на випуск нових видів продукції, втрачатиме свою такі комерційні таємниці, які тривалий час захищаються власниками відповідної інформації. Зокрема, Майкрософт зберігає в таємниці інформацію про базові коди своїх програм, щоб застерегти можливість необмеженого їх використання з метою створення конкурентоздатних програм.

Усе це свідчить про необхідність створення спеціального законодавства щодо комерційної таємниці, як це має місце у Законі України «Про державну таємницю». Також доцільно відобразити основні аспекти комерційної таємниці у законодавстві про працю тощо. При цьому автор вважає неможливим створювати Звід відомостей, що становлять комерційну таємницю, як це має місце щодо державної таємниці. Так, вважається необхідним конкретизувати відносини з приводу комерційної таємниці між власниками інформації та особами, які з тих чи інших підстав мають доступ до неї. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року №1404-р «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» серед завдань даного законопроекту виділено: забезпечення застосування єдиного підходу до охорони комерційної таємниці як складової законодавства з питань інтелектуальної власності; визначення правових засад віднесення інформації до комерційної таємниці, її використання, поширення, зберігання та застосування засобів захисту такої інформації; встановлення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Отже, передбачається наперед визначити належність інформації до комерційної таємниці, а також єдині підходи до її охорони тощо. Автор же виходить з того, що необхідно систематизувати ті заходи, які має вжити власник інформації для того, щоб відповідна інформація вважалася комерційною таємницею. На нашу думку, він як мінімум зобов'язаний повідомити про це працівників, про що має бути складений відповідний акт. Зокрема, загальновідомі є факти, коли свідоме поширення інформації відбувається з рекламною метою, і відповідні конфлікти навколо цього є штучними, оскільки метою є повернути увагу потенційних клієнтів і інвесторів до відповідного невідомого підприємства. Водночас мова повинна йти не тільки про відповідальність за розголошення комерційної таємниці, а й про стимулювання працівників, які мають доступ до відповідної інформації.

Проведений аналіз свідчить про неоднозначність сприйняття інтелектуальної власності і її складових елементів, а також необхідність подальших досліджень у сфері саме цивілістичного аналізу поняття «комерційна таємниця».

1. *Васин В.Н., Казанцев В.И.* Гражданское право. Общая часть. Особенная часть. С комментариями и примерами из практики. Учебник для вузов. – М., 2007. – С. 126, 127. 2. Римское частное право: Учебник / Под ред. проф. И.Б. Новицкого и проф. И.С. Перетерского. – М., 1994. – С. 147. 3. *Бошицький Ю.Л.* Пра-

во інтелектуальної власності // В кн. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. // За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К., 2003. – С. 396, 397. 4. *Носік Ю.В.* Права на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис.. к-та юрид. наук. – К., 2006. – С. 5. 5. *Кулініч О.О.* Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних прав: Автореф. дис. к-та юрид. наук. – К., 2006. – С. 4. 6. *Бошицький Ю.Л.* Цит. работа. – С. 397–398. 7. *Носік Ю.В.* Права на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис.. к-та юрид. наук. – К., 2006. – С. 5.

Я. П. ПАНТАЛІЄНКО

НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ – ОДНЕ ІЗ ЗАГАЛЬНИХ ПРАВИЛ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Дается характеристика одного из правил совершения нотариальных действий – соблюдения нотариальной тайны. Обращается внимание на особенности урегулирования нотариальной тайны в украинском законодательстве с учетом последних изменений. Вносятся предложения по усовершенствованию действующего законодательства о нотариате, которое регулирует данный вопрос.

One of the requirements of notarial practice- the rule of keeping notarial secrecy- is described in the article. Attention is paid to special features of regulation of keeping notarial secrecy in Ukrainian legislation considering last changes. Suggestions are made for amendment of notarial legislation which concerns this problem.

Зміни до чинного законодавства, зокрема Закону України «Про нотаріат»¹, суттєво змінили правове регулювання питання нотаріальної таємниці. Це актуалізує дослідження питань нотаріальної таємниці в аспекті чинного законодавства України.

Вченими в різний час досліджувалися питання нотаріату та нотаріального процесу, і зокрема проблеми дотримання нотаріальної таємниці. Це праці таких дослідників, як М.Авдюков, С.Пасічник, Л.Радзівська, С.Фурса, В.Аргунов, Ф.Рико, Ж.Рицфоль, Г.Черемних, І.Черемних та ін.

Нотаріальна таємниця є одним з елементів нотаріальної процедури, складовою врегульованого законом порядку, що складається із послідовних дій нотаріуса, спрямованих на досягнення певного правового результату. Правове значення нотаріальної таємниці надзвичайно вагоме, адже вона має безпосередній вплив на вчинення нотаріального провадження та порядок його організації². Дотримання нотаріальної таємниці підкріплює довіру громадян до нотаріату³.

Попередня редакція Закону України «Про нотаріат» не містила відомостей про те, що становить предмет таємниці вчинення нотаріальних дій. Тоді ст. 5 Закону України «Про нотаріат» на нотаріуса покладалася обов'язок зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку із вчиненням нотаріальних дій. Обов'язок зберігати «професійну таємницю» закріплений статтею 6 вказаного закону. Таким чином, законодавцем відбувалося вільне оперування поняттями «нотаріальна